

cartea la care lucrez

Dyonisos

FRAGMENT

Oaspeții Spectorului au tăcut îndelung, dinaintea acestor goale. Ceaiul verde, amărui nu le plăcuse chiar la toți. Însă de acolo, din largul cerdac al ultimului cat, aerul amurgului dobrogean era dulce. Privesc făcând marea, cum pregătete, în foșnet de tafale lituachii, spectacolul obșnuit și pururi uitat al răsăritului de lună. Spre sud, porumbiștile isvoaie și vile întinse așteptau roua, sub veghea aburoasă a

gorganelor scitice, iar către stînga, brațele marelui semicerc al stadionului în stil clasic se deschideau la cortina apelor, pînă la să cuprindă înfrînșii, peste coloanele și statuile frînșii și prînșii amfote - vestigiul meru improvizat ale anticului Callatis - miracolul artei grandioase in-ser-dri. Din balconul lor, privitorii au vorbit atunci despre arte. Primul, imbie tăcerea vrăjită.

POETUL

E o seară poetică, dragi prieteni. Asemenea seri, - zicea Mateiu Caragiale - „sunt istoric de demult, în taina lor plăcea meșterilor cei vechi să înfrunșeze unele legende sacre, rareori însă penelul celor mai însoșiți chiar a izbutit să le redea umbra limpede în toată albastru-i străvezime”.

Privind această calmă împreunare de prezent și trecut, de urme ale perei Ellade, alăturate robusteii construcției rominești, mă gîndesc la o seară nu prea îndepărtată, cînd, printre stilpii brîncovenesți de la Mogoșoaia, poetul grec Iannis Ritsos ne aducea inimosul lui omagiu:

„O, Romînie, în graiul tău deosebit cite un cuvînt grecesc în ochii tăi, cite un cîmp de aurori atîc, în cîntecul tău vechi, cite un suspin de-al nostru, pe pămîntul tău, urmele amare și eroice ale anului 1821; cînd rîzi, în alba strălucire a dinților, vîd ogîndindu-se temple grecești în miniatură...”

CRITICUL

În asemenea seri atice, de multe ori m-am întrebat cum se explică această gigantică trajectorie, acest salt uriaș în golul istoriei, pe care l-a străbătut, pe aceste tărîmuri, marele teatru, ca să repară tocmai după două milenii, în neoclasicismul revoluționar al evenimentelor de la 1821... Vă mărturisesc că mă pasionează mai puțin gîndul că în zarea această, un crepuscul similar va fi făcut să scîlcească acolo-n depărtare scutul lui Iason și măciuca minciacului Herakles, în acordurile lirei lui Orfeu, lăutarul din Tracia.

Colchida e splendidă și astăzi; la Suhumi peisajul continuă să fie paradisic, ca-n vremea cînd amazonele nu descoperiseră încă skil nautic. Din periplul navei Argo un singur detaliu mă frîmîntă: gestul nebunesc al Medeei fugare, de care se leagă numele portului nostru Tomis. Nici tragedia lui Euripide, una dintre cele mai patetice ale sale, nici cealaltă, mai slabă deși mai tinără cu o jumătate de mileniu, a lui Seneca și nici încercarea lui Cornelle, nu pomenesc de consecințele toponimice făcute să ne coloreze istoria litoralului. Cuvîntul grecesc din care se trage numele orașului de surghiun al lui Ovidiu evocă spintecarea mezinului Absyrtos de către sora lui, care l-a sacrificat ca să asigure retragerea argonauților dinaintea flotei colchidene a monarhului deposedat de lina de aur.

Furia pălămasă, de mai tîrziu, a eroinei tragice nu este, prin urmare, străină, de amurgul acesta singurei, al mării noastre: „...Pînîte, cetate, pe voi o-am lăsat Ucisu-mi-am fratele-n mirajomor”.

În rostirea populară, numele ei era Midia. Dar, precum spunea, dinna sulele de catarge care se vor fi cîntinat pe aceste ape înainte erei noastre, nostalgia mea le recheamă numai pe acelea care purtau spre Callatis, Tomis, Midia și Histria, pe solii secolului de aur al teatrului elen: comedienii, arhitecții, poeții. De la Atena, din Syracuse, de la Epidaur...

SPECTATORUL

Crezi că locuitorii colonilor grecești de pe meleagurile noastre au cunoscut formele avansate ale teatrului clasic? Ca reprezentant al publicului, ipotеза acestui glorios trecut declar că îmi suride.

CRITICUL

Ipotеза s-a verificat și se verifică pe zi ce trece. Existența artei dramatice cîștate în coloniile vechi dobrogene este dincolo de orice îndoaie. Nu numai himnoidele menționate în inscripții, sau băncile de teatru încastate în zidul din incinta cetății Histria, ori statuetele de lut ars reprezentînd chipuri de actori în rolurile clasice ale comediei neo-atice, găsite la Callatis și Tomis, constituiesc mărturie grîtoare. Dar, după părerea mea, aici, la Mangalia și la Constanța, roabe săpînat ne vor ajuta, foarte curînd, să depășim stadiul presupunerii existenței spectacolelor teatrale în orașele din Pontul Stîng și să trecem la reconstituirea acestor spectacole, cu perspectiva de a studia și înfrînșea pe care teatrul clasic antic a exercitat-o asupra semănătorilor de pe aci.

Într-o carte a lui Louis Robert, apărută acum două decenii, în care se subliniază importanța acestor vechi centre politice, în legătură cu situația gladiatorilor (care, spre deosebire de zona mediteraneană, aici erau luptători liberi, nu sclavi sau pușcăriași) se citează faptul că cetățenii orașului Tomis l-au răsplătit cu coroană de aur și mantie de purpură pe un distins organizator de spectacole populare. Muzeul posedă deja exemplare remarcabile de callatieni, figurine de actori din așa-numita comedie nouă, care fixează caracterul într-o excelentă expresie clasică, aproape modernă, vrednică de cele mai reșate modele elenice: peruca tînsă scurt, sprîncelele dese, marionetă înfrînșată și spațiul ocular, nasul ușor acvilit, privirea ageră, însoțită și gestica expresivă.

Statuetele acestea, care uneori hiperbolizează un viciu social - parazitismul ca în cazul Măca din Volpase - personificîndu-l în chipul unor caracodani, și vremea comedienilor celebri ai timpului, sînt darul neprețuit pe care meșterii ceramisti azonimi din vechime l-au făcut: cel care ce va parăcece, în așa viitor, la redactarea preistoriei spectacolului românesc de teatru.

REGIZORUL

Cred că ești prezumțios. Opera modelatoare în terracota s-a perpetuat și în epoca romană tîrzie, fără ca aceasta să implice, ori să afecteze, cel puțin în mod consistent, istoria spectacolului de teatru. Sînt convins că ipotеза în sine e justă. Rea însă, rogu-te, lamentările lui Ovidiu, ca să realizezi cât prețioasă are prînșii în perspectiva istoriei imediat următoare, în condițiile cuceririi romane:

„La Tomisul din neguri, la-nțunecoși sarmaci...”

POETUL

Dă-mi voie, Cu Ovidiu, această „scîncă sarmatică”, eu am o răfuială mai veche. Voi scrie cîndva o comedie și anume, într-una din aceste luni toride, aici, la Pontul Euxin, despre acel glorios, dar năzuos înaintaș al meu care n-a văzut, ani de-arîndul, pe pămînturile noastre, decît „cumplita iarnă”. Totuși, rămînd și eu elegiilei poante, am luat seama că firavol pot roman n-a dispărut vinul dobrogean, roada bogățiilor ciorchini imortalizată în marmora statueteilor și măștilor dionisiace, aflate și acestea, în altă de mare număr pe la noi:

„Iar cînd îmi pierd puterea sub boala asta grea, Strîmîi duz pocului cu vin spre gura mea...”

Sînt incredințat că, în negura iernatecului Tomis, n-au lipsit serbări țărănești locale care să fi perpetuat, într-un fel sau altul dionisiile campestre din vechime...

ACTORUL

Insemnează, atunci, că după căderea cetăților grecești, teatrul propriu-zis a parcurs o trajectorie retrogradă, spre originile lui. Mă gîndesc la arta spectacolului, a actorului...

POETUL

Inter arma, silent musae.

CRITICUL

Ați ajuns la premisele mele. Într-adevăr, cred că după cucerirea romană, în înșturile carpato-dunărene teatrul s-a atrofiat și a dispărut vertiginos, sau a făcut cale-ntoarsă, spre formele genezei sale, eventual pe un drum încă nebătut, istoricește inedit, original.

REGIZORUL

Nu realizez în ce putea consta această „cale-ntoarsă, pe un drum inedit”...

CRITICUL

Vreau să spun că alaiul dionisiac a părăsit drumul mare spre a-și urma, într-alt chip, calea, spre formele dictate de împrejurările istorice, confundîndu-se treptat cu ritmurile vieții din primul mileniu de existență a poporului nostru. Citește Descripția Moldaviei a lui Cantemir și vei recunoaște de îndată, printre datinile exprimate plastic, în acest vreme a anului cînd încep să se coacă semănăturile, toate fețele fărânelor din satele învecinate se adună și o aleg pe cea mai frumoasă dintre ele, careia îi dau numele de Drăgăica. O petrec pe ogoare cu mare alai, o gîtesc cu o cunună împletită din spice și cu multe basmale colorate și-i pun în mâni cheile de la jînie. Drăgăica astfel împodobită se întoarce de la cîmp spre casă cu minții întinse și cu basmalele fluturînd în vînt, de parcă ar zbura și cutereia toate satele din care s-a adunat lume s-o petreacă cîntînd și jucînd laolaltă cu tovarășele ei de joc care o numesc pe dînsa, mai-marea lor, într-această cîntîrire sătească...”

POETUL

Dă-mi voie să-ți urmez îndemnul, citîndu-l pe Cantemir, din nota introchiptă Drăgăica nu se poate mărita decît abia după trei ani de la săvîrșirea alaiului sărbătorec. E tributul de puritate pe care interpretul unei personalități adine stimat de popor, trebuie să-l plătească artei sale. Drama sacră medievală perpetuează această obligație morală a actorului. Și în zilele noastre, mi s-ar stringe inima de un fel de rușine, să-l surprind pe actorul X, interpretul unei mari personalități contemporane, chiar în particular, într-o postură neconvenabilă. Nu mi-o pot inchipui de pildă pe interpreta Oteliei, dansînd twist într-un bar. O'Neill și-a intitulat bine piesa Dollul și se potrivește Electrei... Este, desigur, o părere strict sentimentală.

SPECTATORUL

Cunosc acest obicei. Acum îmi explic pentru ce, după datină, fata care a intruchipt Drăgăica nu se poate mărita decît abia după trei ani de la săvîrșirea alaiului sărbătorec. E tributul de puritate pe care interpretul unei personalități adine stimat de popor, trebuie să-l plătească artei sale. Drama sacră medievală perpetuează această obligație morală a actorului. Și în zilele noastre, mi s-ar stringe inima de un fel de rușine, să-l surprind pe actorul X, interpretul unei mari personalități contemporane, chiar în particular, într-o postură neconvenabilă. Nu mi-o pot inchipui de pildă pe interpreta Oteliei, dansînd twist într-un bar. O'Neill și-a intitulat bine piesa Dollul și se potrivește Electrei... Este, desigur, o părere strict sentimentală.

CRITICUL

Și absolut pertinentă. Ca să revin la premisele mele, cred că nu mă înșel susținînd că formele teatrului clasic, chiar fărîmitate, așa cum s-au transmis teatrului primitiv românesc, și-au păstrat, datorită firei poporului nostru, cuvînta, noblețea și poezia. Într-un cuvînt, aticismul.

Ați observat că, în proza lui Sadoveanu, fărâni nu înjură? Pentru că pogoară din baladă, iar aceasta din negura secolelor, pe care o evocăm în această seară prea frumoasă... Tot un fir, lung și încolțit, duce de la măștile funerare de pe mîntuile greco-latine, la măștile cu care se juca ceremonia priveghiului în munții Vrancei și de la dansurile rituale păgîne, la jocul călușarilor noștri.

POETUL

Ar trebui să sondăm mai cu spor tezaurul tradiției orale. Preistoria culturii noastre deține încă depozite de surse neatinse, în baladă, în cîntecul ritualic funebre, cum sînt cîntecul bradului și cîntecul zorilor și mai ales în colinde, sau în poemele nunții. În copilărie, de anul-nou, bătrîni mei se bucurau că „vine nunta”, adică trupa de violeim, singura reprezentare de teatru cunoscută în trecutul rural.

REGIZORUL

Drama liturgică e un fenomen european pozitiv în istoria medie a spectacolului de teatru și trebuie apreciat și la noi ca atare.

POETUL

Ea s-a suprapus negreșit unei monerii; arhaice populare, fiindcă teatrul a fost una dintre expresiile permanente ale culturii; iar capii bisericii, alți la noi, cit și în alte țări europene, n-au făcut decît o mișcare de strategie propagandistică, așa cum au procedat și cu suprapunerea „sfințitor sărbători” anuale pe sărbătorile vechi laice care de altminteri se asemănă, de milenii, în aproape toată lumea, depășînd cu mult sfera religiei creștine. Drama liturgică medievală trebuie reconsiderată pe baza elementelor ei populare conservate împotriva formelor convenționale impuse de abilitatea teologilor.

Teoria suprapunerii „diplomatice” a datelor celor două feluri de sărbători e demult întemeiată, în ciuda avocaților bisericii. Citeam, recent, în romanul *Atitudinile anglo-saxone*, de Angus Wilson, că problema aceasta preocupă cercurii largi de medievaliști. E, acolo, un personaj foarte pitoresc, o femeie, care-și susține argumentele din lovituri de piciora unui istoric în sutană.

Autorul însă să se înțeleagă că e cam nebună. Chestiunea „nebulion” în literatură merită să fie studiată, iar cititorii englezi ai lui Wilson și-ar putea reaminti că între „adevăr” și „nebulion” Shakespeare trasează o frontieră foarte elastică.

Și pentrucă veni vorba, mă bucur să vă împărtășesc o mică descoperire personală în istoria comparată a spectacolului de teatru. Amintiri-vă că, în *Nevețele vesele din Windsor*, Falstaff e pus, în final, să joace rolul principal într-o feteie populară, purtînd pe creștet o căpătină de cerb cu coarne mari. Shakespeare aducea adesea pe scenă reminiscențe din tradiția poporului englez.

Șiți că, de Anul Nou, pe la noi se joacă un joc de măști, numit „turca”. Nu știu cit este de vechi. Dar iată că, referîndu-se la el, la exact o sută de ani după moartea omului de la Stratford, autorul Descrierii Moldovei spune: „e un joc închipuit în vremea rîle vechi, din ură împotriva țarilor. În ziua de Crăciun se pune cutia o căpătină de cerb cu coarne mari, de care se leagă o mască făcută din fîșii de pînă colorată și atît de lungi încît acoperă și picioarele celui ce o poartă. Peste aceste se așează altul, care se joacă un bătrîn ghebos, și așa străbat toate ulițele și casele, jucînd și cîntînd, cu o mulțime de lume după ei”. Ce ziceți?

ACTORUL

De la „turca” la Falstaff, e un salt serios.

CRITICUL

Nu-l decît un „salt calitativ”...

POETUL

Cum spunea, problema studierii folclorului în legătură cu cercetarea dezvoltării culturii rominești în absența documentelor scrise, mi se pare capitală.

Reamintindu-mi de „nunțile” de Anul Nou, m-a muncit adeseori întrebarea simplă dacă acel „bădica Troian”, care „s-a sculat mai an și a-ncălecat pe-un cal învățat”, nu era împăratul Traian, norocosul adversar al lui Decebal al nostru.

Într-o vară, m-a adus întimplarea pe un șantier arheologic din Oltenia. Nu vă puteți inchipui ce abundență de documente inedite reprezintă „Oltenia romană”.

Cartea cu acest titlu, a lui D. Tudor, conține cîteva date de un colosal interes în privința schimburilor culturale petrecute în antichitate pe teritoriul nostru. Trezirea lui Traian prin Oltenia a lăsat urme și în conștința artistică a locuitorilor, urme conservate încă, mai ales în legătură cu campania lui de construcții de folos obștesc. De bună seamă că el era „bădica” din baladă.

REGIZORUL

De bună seamă. Totuși nu cred că această campanie de construcții a afectat în Oltenia romană și arta dramatică. Nu cunosc nimic din care să reiasă că arhitectul Apollodor din Damasc, ar fi înălțat vreun teatru în acea parte a țării. Aceasta a fost un avantaj al litoralului, care se datorește expansiunii artistice a Greciei antice.

CRITICUL

E drept că teatrul antic latin a avut un caracter oarecum epigonic, mai ales față de marii greci. Dar arta teatrului anti nu este un monopol al vechii Ellade. Istoria te contrazice. Artă este universală.

POETUL

Vestigiile latine din partea de vest și de mijloc, a fărîi, mărturisesc prezența teatrului, în forme variate. Să nu uităm că momentul istoric era prea puțin favorabil înfloririi artelor. Explicațiile mele nu pot fi exhaustive; ele se întemeiază însă pe observații directe. Am văzut, în incintele castrelor romane descoperite în Oltenia, elemente arhitectonice extrem de interesante.

Mă gîndesc la un antefixus de lângă castelul Jidava, care reprezintă o mască comică de silen, cu mustașile subțiri, arcuite, și cu o bărbuță ca de capră, un chip deosebit de simpatic, asemănător umora din portretele înșingilor de pe Columna lui Traian. La Orlea, am remarcat o statuie de bronz, un dansator, cu tunică scurată și în picioare cu cizmulite, ca săliștenii noștri, pe cap cu cununa tradițională și purtînd în mîini „patera” și „rhytonul”, însemnele divinităților de ordin inferior, amestecate în viața cotidiană.

Numărate măscuțe dionisiace mi-au atras de asemenea atenția, printre ele, în special una de lut ars care avea ochii cizelați din sticlă colorată. O influență asiatică, desigur. Dar asta m-a făcut să verific o ipotеза nouă, perfect verosimilă. În absența factorului antic grecesc, arta locală a contopit zestrea artistică a patru lumi: tracă, dacă, romană și orientală. Și așa cum nu mă ofensează ideea că sursa latină a limbii mele nu pogoară din tăblițele cîntărilor imperului, ci din latina vulgare (de-altminteri cuvîntul se traducea prin „cunosc”, răsunînd în popor, expus la indemină tuturor), tot astfel, adaptarea teatrului latin la exigențele spectatorului „barbar”, nu mi-dă citușe de puțin nostalgia paradisiului clasic pierdut. Între ditambii sfîrșitorii și glasul secular al lui Vasilache, rostindu-se tot de tot mască și tot de pe un fel de couthuri, prefer replica vie și savuroasă a bietului păpușar.

ACTORUL

Acum, să nu mi se mai spună că saltul de la împăratul Traian, la Vasilache-titrezul, este... calitativ.

SPECTATORUL

Poetul a exagerat, pentru că este, prin definiție, *genus irritabile*. Dar aici saltul se nimereste să fie mai demn de luat în considerație decît își imaginezi. Am văzut, nu de mult, un spectacol de artă păpușească populară, dat de compania argentiniană „*Titeres de la ciudad de Cordoba*” - adică „păpușile orașului Cordoba”. Asemănarea eroului lor cu Vasilache al nostru m-a pus pe gînduri. Se trag, fără doar și poate, din același strămos. Înșiși denumirea obiectului le identifică origina: *titeres* - titrez. Etimologia mi s-a părut halucinantă. Dacă Vasilache vine din Andaluzia, înseamnă că a fost concetățean cu împăratul Traian, născut în Italica, lângă Sevilla.

POETUL

Cuvîntul poate avea o origine arabă, sau indiană, comună. Nu-l exclud ca în Spania să-l fi adus maurii și ca vreun ostaș din legiunile maure să-l fi împămîntenit și pe la noi...

CRITICUL

La noi a venit pe căile specifice ale incrușării noastre cu zona culturii orientale: Bizanțul și Islamul. Dacă însă Spectatorul ține neapărat să arunce această piatră în grădina istoricilor spectacolului, îi cedez una din nedumeririle mele, apartenente tot la zona iberică. Am văzut în Portugalia un dans popular, *pauflito*, ce se joacă de un grup de bărbai, investimînți ca pentru un spectacol, sub conducerea unui vîtaf și care seamănă, în chip ulitor, cu spectacolul călușarilor. Cum se va fi produs acest schimb cultural, în dîferitele nașteri poporului nostru? Pentru mine e un mister. Oamenii cei vechi și-au împărțit, peste mări și țări, formele de expresie artistică, cu o generozitate pe care umanitatea modernă ar trebui s-o ia drept exemplu.

NINA CASSIAN

Locul poemului

Imi scriu poemele în asfințit cu ploaie și neliniște : le spinzur de un cîrlig de lună ; le agit prin forfoa multilorim, în prînșuri.

Imi scriu poemele lingă petrol, lingă recolte, lingă ipotезe ; Și, uneori, le scriu pe locul gol, cu gîndul unic : să-l fertilizeze.

A fost

A fost o dragoste ca un acord de Bach, de-o gravitate limpede... Aveam odată o nobilă mișcare-analizată ca a figurilor, la saș.

Și iată-te în plină dezordine. Străin de legi Silaba ta de gura mea nu o mai legi și nu îmi căuți umerii și nu îmi iei în palme, fruntea colorată de idei.

Nu pot înfrîzia mai mult, încovoiată de durere, de rușine. Respir aînc : un nou acord ascult ca să mă urce dincolo, mai sus de tine.

Postfață la o iubire sfîrșită

Există-nrăgostiți fericiți care rămîn împreună și-al căror sîrut proaspăt sună... Auziți... auziți...

Există perechi fără moarte, în mișcare merie, cu-o formă a inimii, poate aparte, semîndă la metaforă, semîndă a ideie.

Acestia rămîn împreună în sîrut, cu-ntr-o dulce furtună. Auziți ! Auziți ! Auziți ! Există-nrăgostiți fericiți !

Racheta

Slăvesc litera de-nceput - A - și litera de fișit - I - și, dintre verbe, verbul „o fi !” și, dintre adverbe, adverbul „așa !”

Slăvesc certitudinea, fără să uit mobilitatea etapelor ei și la lume mă uit și o văd explodînd în idei.

Mă hrînesc cu viteză fierbînte de contrarii împînșă-nainte !

Zbor vertical

Dau pătura de aer la o parte; și umărul lucios și ochii-albaștri îi lasă înfrigură de cerul mare fiindin de-asupra pe un relief de aștri

Simt lenea cum mi-alunecă-n prăpăstii ciocnind imagini vechi și zuruind pe cind lovesc fără să vreau cu palma în masca lunii de argint.

Bat galaxii subțiri, în depărtare un ritm al unui timp urcând Fac ochii mari - dar numai o secundă până le trec în amintire rind pe rind.

Mi-e bine și mă simt stăpîn pe gânduri ca și atunci cînd tu veneai frumoasă și dansau globulele în mine ca niște diavoli roșii sunînd în sfîrșita tinutului ce nu se va sfîrși.

Muzica

Muzica mă apropia de lucruri, puneam un arc între mine și ele și puteam să cad de departe, din sferă, fără să-mi frîng nici un mîdular fără să-mi pierd nimic din putere.

Muzica alegea din mine ca un magnet, sentimentul aramii, sentimentul violet, le ridica în sus ca pe niște fire de iarbă-n încolțire și cine mă iubea putea să zărească un cîmp aramii, un cîmp violet, de-asupra cărora se desface, încet, șiurul nocturn al stelelor palid-albastre, sub care se-încolțea coastă lingă coastă tîmplă lingă tîmplă iubirile noastre.

Desen de MIRCEA CIOBANU

CE RAMINE

hans liebhardt

Mă gîndesc uneori la ce-ți rămîne de la un om.

Cu o scriitoare am vorbit despre multe, am reținut numai această propoziție: Andreș, cumpără-ți Ness-cafe.

Am urmat un timp o școală sportivă. Profesorul dădea bălețelor tot felul de sfaturi bune. Le-am uitat pe toate în afară de acest: Cravata să-ți fie bine legată. Cînd intri unde va, bate tare la ușă!

Am fost odată, sînt mulți ani de atunci, cu un coleg la strand. Eram pe aceeași scară lină și cam înrețat. Descopeream eu o tresărire în suflet, soarele clar de toamnă.

— Ai citit pe Marx? Am îngîlmat

ceva despre niște cărți de sinteză. — Și acelea sînt folosite, dar pe clasici trebuie să-i citești în original.

Asa am mulți cunoscuți, pe care poate nu-i voi mai vedea niciodată, dar de la care am reținut cite ceva folositor, unele importante, altele nu.

Măruntă împlinire pe care o povestesc. s-a petrecut acum doi ani. Mă aflam pe atunci în satul meu natal, preocupat de problemele vișei de vie.

Spre seară — era una din acele seri de primăvară în care te cuprînde o neliniște stranie — m-am dus la prilecul meu din linerețe, Hans Bleier. Neaștă sa își făcea de lucru prin bucătărie, iar noi am rămas singuri în odaia năpădită de amurg.

După o scură și neașteptată bătaie în ușă, intră în cameră un om îmbrăcat într-o bluză colorată și cu o servietă lăcuită sub braț.

— Tovarășul Bleier? Witscher, de la Uzina cooperativelor de consum.

De ce vești venit la biroul gospodăriei colective? Dear trimisem după dumneavoastră. Saa problema creș-

terii păsărilor nu vă privește? Trebuie mobilizat tot tineretul sătesc pentru ca această ramură importantă a aprovizionării cu carne...

Aprovizionarea cu carne mi se pare și mie importantă și m-am mirat că prietenul meu îl fratează cu altă răceală pe acel om.

Neaștă sa își făcea de lucru prin bucătărie, iar noi am rămas singuri în odaia năpădită de amurg.

După o scură și neașteptată bătaie în ușă, intră în cameră un om îmbrăcat într-o bluză colorată și cu o servietă lăcuită sub braț.

— Tovarășul Bleier? Witscher, de la Uzina cooperativelor de consum.

De ce vești venit la biroul gospodăriei colective? Dear trimisem după dumneavoastră. Saa problema creș-

ATENȚIUNE, COPII!

marin iancu nicolae

În ziua în care l-am cunoscut pe Cricu sibianul în casa mea de la periferia orașului foamea și frigul își făcuse de mult sală, fără a le păsa dacă eu sînt sau nu bucuros de tovarășia lor.

— Cîți ani ai? m-a întrebat într-un tirziu ospetel.

— I-am spus. M-a privit cîva timp în ochi, apoi m-a întrebat din nou: — De ce ești aici și nu acolo? și schita cu mîna un gest în direcția în care se îndrepta valul oștilor prornite în urmărirea fasciștilor.

Nu i-am răspuns; i-am arătat doar cu un semn din cap cîrjile rezemate pe perete. Privirea lui deveni parca mai blîndă, mai caldă, mai prietenoasă. Mă privea tăcut, în timp ce cu mîinile își pipăia domol buzonele căușind parcă ceva. Pînă la urmă scose la iveală un pachet în care mai erau cîteva țigări.

— Era o zi de noiembrie 1944, ziua în care l-am cunoscut pe Cricu. Afară cădea o burmă deasă și rece. Pe soseaua desfundată, pe marginea căreia se înșirau casele pitice ale mahalalei, printre care și aceea ce mă adăpostea pe mine și pe ai mei, treceau trupele sovietice, convozie după convozie. Cineva bătu la ușă.

— Intră! am strigat eu cu glasul lăcut și cu ochii fulgerișți de fumul pe care mi-l zvrîle în față soba în care suflam din răspușeri, cu nădejdea că poate vei izbuzi să văd minuna unei înălțări cîi de mici în crengile ude, cu înțepătură pe ele, rupie din salcîmii de la marginea șoselei. Încercare zădărnice. Cu fumul ce năpădea odăia nu puteam spera la frigul și micul alungă polihoria din suflet.

— Omul intră liniștit, fără grabă, închinînd cu grijă ușa în urma lui, ca și cum ar fi fost de ai pași.

După ce m-a dat binețe, își rezemă arma într-un ungher. Și-a scos apoi manta umbrită cu apa rece a burniei de afară și, așezîndu-se pe un scaunel, și-a întins spre gura sobei mîinile jilave pentru a ușe le zvînta și încălzi. Din gura sobei însă nu ieșea altceva decît trîmba de fum înecăcios ce răbufinea din cîmb în cîmb ca pufăciurile unei lulele ciudate și uriașe. Atunci omul își zgîtras mîinile și le-a șters pe bluză și-și

geșea, frecîndu-și apoi cîteva clipe una de alta și zvrîndu-și degetele fără a pune o tîmniță. Se vedea cit de colo că era tare, tare obosit. De afară răzbea pînă la urechile noastre, puternic dar nedeslușit, larma multîmii omeștii a oștirii lui Cricu.

— Cîți ani ai? m-a întrebat într-un tirziu ospetel.

— I-am spus. M-a privit cîva timp în ochi, apoi m-a întrebat din nou: — De ce ești aici și nu acolo? și schita cu mîna un gest în direcția în care se îndrepta valul oștilor prornite în urmărirea fasciștilor.

Nu i-am răspuns; i-am arătat doar cu un semn din cap cîrjile rezemate pe perete. Privirea lui deveni parca mai blîndă, mai caldă, mai prietenoasă. Mă privea tăcut, în timp ce cu mîinile își pipăia domol buzonele căușind parcă ceva. Pînă la urmă scose la iveală un pachet în care mai erau cîteva țigări.

— Era o zi de noiembrie 1944, ziua în care l-am cunoscut pe Cricu. Afară cădea o burmă deasă și rece. Pe soseaua desfundată, pe marginea căreia se înșirau casele pitice ale mahalalei, printre care și aceea ce mă adăpostea pe mine și pe ai mei, treceau trupele sovietice, convozie după convozie. Cineva bătu la ușă.

— Intră! am strigat eu cu glasul lăcut și cu ochii fulgerișți de fumul pe care mi-l zvrîle în față soba în care suflam din răspușeri, cu nădejdea că poate vei izbuzi să văd minuna unei înălțări cîi de mici în crengile ude, cu înțepătură pe ele, rupie din salcîmii de la marginea șoselei. Încercare zădărnice. Cu fumul ce năpădea odăia nu puteam spera la frigul și micul alungă polihoria din suflet.

— Omul intră liniștit, fără grabă, închinînd cu grijă ușa în urma lui, ca și cum ar fi fost de ai pași.

După ce m-a dat binețe, își rezemă arma într-un ungher. Și-a scos apoi manta umbrită cu apa rece a burniei de afară și, așezîndu-se pe un scaunel, și-a întins spre gura sobei mîinile jilave pentru a ușe le zvînta și încălzi. Din gura sobei însă nu ieșea altceva decît trîmba de fum înecăcios ce răbufinea din cîmb în cîmb ca pufăciurile unei lulele ciudate și uriașe. Atunci omul își zgîtras mîinile și le-a șters pe bluză și-și

— Tovarășul Bleier? Witscher, de la Uzina cooperativelor de consum.

De ce vești venit la biroul gospodăriei colective? Dear trimisem după dumneavoastră. Saa problema creș-

— Ai citit pe Marx? Am îngîlmat

U ltimul minut. În sfîrșit — sîrena. Sună, sună, sună Tevile de apă dusse prin ziduri. Au pornit robinetele. Clăbuce de săpun, risete, pieptene, ruj de buze, neătădare. E ora 14. Schimbul întii iose din tură.

strungar, și student, și Hamlet... De ce nu și Hamlet? — Intr-adevăr, de ce nu și Hamlet? Într-adevăr, de ce nu și Hamlet? Într-adevăr, de ce nu și Hamlet? Într-adevăr, de ce nu și Hamlet?

— Nu. Îmi place să rămîn, de multe ori, acasă. Stau tolnînt pe pat și citesc, ori îmi încep să sînt la teatru, pe scenă firește, nu în sală, și îmi imaginez fel de fel de scene din piese... Alteori însă, mă apucă așa un fel de nerăbdare, parcă aș vrea ca becul din tavan, de numai să se de lumină, să devină diatr-odată un reflector puternic, pe un platu de filmare, care să mă prindă în bătaia lui. Mă visez actor de film, în nici un caz în „Poveste sentimentală”, care cu mîna pălăv de loc, și în „Valeriu Duzicki” care m-a răstăcut pe deplin.

— Focul — pasiunea orelor li- bere? — De cînd mă știu. Am pus piciorul pe minge (tinge de cîrjă, bine-năstărită încă de cînd eram cotăle, pe mînașii lui pe-atunci Lotzoveni, și în gura tunelului (asta după ce îndepărtăm macile treburi de pe lângă casă și împrăveam lecțiile). Cînd am început la S.N.G. și am devenit juror, iar băteam mingea după ore și beci și după lucru. Acum sînt liber și stăru.

— Deci, nu chiar atât de unilate- rali Gășteși mult? — Clipește cu sinceritate.

— Am mai spus-o... Poate că m-am împart încă destul de bine timpul. Dar poate că-i și vina anora care uită citeodată că nu-i totu să realizeze scor, că sportivul trebuie să se simtă pe teren nu numai un pachet de mușchi în acțiune, ci un om întreg, care știe și să izbească o minge, și să citească o carte, și să asculte o muzică.

— Aiți te întințim în păreri cu strungarul care vrea să devină actor. — Poate... Doar așa-i și rostul sportului la noi, sport neprofesional.

De ce nu și Hamlet?

- Încotro așa grăbit? — La bibliotecă. — Se închide? — Nu. Schimb cartea și pe urmă... — Exact, tocmai asta ne interesează: pe urmă. Ce faci pe urmă? — Sîntem la biblioteca sanțierelor navale Galați (21.468 volume). Tîna- rul dă „Versuri” de Heine și cere „Versuri” de Arghezi. — Cîiutor de poezie? — Subțirel, timid și totuși cu un aer de bravadă copăilească, frunzărește volumul primit și încuviințază tăcut. Bibliotecara întrevine: — Absolut! Tovarășul este unul dintre îndrăgostii de poezie. De alt- fel, fișa de lectură vorbește de la sine.

— Nu. Îmi place să rămîn, de multe ori, acasă. Stau tolnînt pe pat și citesc, ori îmi încep să sînt la teatru, pe scenă firește, nu în sală, și îmi imaginez fel de fel de scene din piese... Alteori însă, mă apucă așa un fel de nerăbdare, parcă aș vrea ca becul din tavan, de numai să se de lumină, să devină diatr-odată un reflector puternic, pe un platu de filmare, care să mă prindă în bătaia lui. Mă visez actor de film, în nici un caz în „Poveste sentimentală”, care cu mîna pălăv de loc, și în „Valeriu Duzicki” care m-a răstăcut pe deplin.

— Focul — pasiunea orelor li- bere? — De cînd mă știu. Am pus piciorul pe minge (tinge de cîrjă, bine-năstărită încă de cînd eram cotăle, pe mînașii lui pe-atunci Lotzoveni, și în gura tunelului (asta după ce îndepărtăm macile treburi de pe lângă casă și împrăveam lecțiile). Cînd am început la S.N.G. și am devenit juror, iar băteam mingea după ore și beci și după lucru. Acum sînt liber și stăru.

— Deci, nu chiar atât de unilate- rali Gășteși mult? — Clipește cu sinceritate.

— Am mai spus-o... Poate că m-am împart încă destul de bine timpul. Dar poate că-i și vina anora care uită citeodată că nu-i totu să realizeze scor, că sportivul trebuie să se simtă pe teren nu numai un pachet de mușchi în acțiune, ci un om întreg, care știe și să izbească o minge, și să citească o carte, și să asculte o muzică.

— Aiți te întințim în păreri cu strungarul care vrea să devină actor. — Poate... Doar așa-i și rostul sportului la noi, sport neprofesional.

— Nu socotești totuși că pasiunea asta pentru sport e un cuțit cu două tăișuri? Uite numai la tinerii care își pierd zi de zi, ore întregi, în fața agenției „Pronosport”, făcînd între ei tot felul de prînsori, povestînd ce-au mai auzit c-a făcut și-a dres cutare sau cutare sportiv.

- AURICĂ PAVEL-strungar Sectorul IV electrică montaj martie-octombrie Stanislavski — „Munca actorului cu sine” Dolgușin — „Generatorul de mi-nuni” M. Banuș — „Partidului” Coșbu — „Versuri” M. Banuș — „Poezii” E. Jhebeleanu — „Poezii și poeme” Sadoveanu — „Aventură în lumea Dunării” Sadoveanu — „Opere” — vol. V V. Em. Galan „Bărgan” — vol. II M. Banuș — „Torentul” Emnescu — „Poezii” Vlahuță — „Poezii” M. Benic — „Cîntecele inimii” V. Porumbacu — „Anii aceștia” N. Cassian — „Dialogul vîntului cu marea” Alexandrescu — „Opere” N. Cassian — „Virștele anului” Macedonski — „Poezii” C. Theodorescu — „Versuri alese” E. Rostand — „Cyrano” Hugo — „Regelă potrece” Racine — „Teatru” T. Mușatescu — „Teatru” Panait Cerna — „Poezii” M. Breslașu — „În țîrg la Iași” „Poezia nouă în R.P.R.” Clilor — „Fabule” Coșbu — „Nunia Zamfirei”

— Nu. Îmi place să rămîn, de multe ori, acasă. Stau tolnînt pe pat și citesc, ori îmi încep să sînt la teatru, pe scenă firește, nu în sală, și îmi imaginez fel de fel de scene din piese... Alteori însă, mă apucă așa un fel de nerăbdare, parcă aș vrea ca becul din tavan, de numai să se de lumină, să devină diatr-odată un reflector puternic, pe un platu de filmare, care să mă prindă în bătaia lui. Mă visez actor de film, în nici un caz în „Poveste sentimentală”, care cu mîna pălăv de loc, și în „Valeriu Duzicki” care m-a răstăcut pe deplin.

— Focul — pasiunea orelor li- bere? — De cînd mă știu. Am pus piciorul pe minge (tinge de cîrjă, bine-năstărită încă de cînd eram cotăle, pe mînașii lui pe-atunci Lotzoveni, și în gura tunelului (asta după ce îndepărtăm macile treburi de pe lângă casă și împrăveam lecțiile). Cînd am început la S.N.G. și am devenit juror, iar băteam mingea după ore și beci și după lucru. Acum sînt liber și stăru.

— Deci, nu chiar atât de unilate- rali Gășteși mult? — Clipește cu sinceritate.

— Am mai spus-o... Poate că m-am împart încă destul de bine timpul. Dar poate că-i și vina anora care uită citeodată că nu-i totu să realizeze scor, că sportivul trebuie să se simtă pe teren nu numai un pachet de mușchi în acțiune, ci un om întreg, care știe și să izbească o minge, și să citească o carte, și să asculte o muzică.

— Aiți te întințim în păreri cu strungarul care vrea să devină actor. — Poate... Doar așa-i și rostul sportului la noi, sport neprofesional.

— Nu socotești totuși că pasiunea asta pentru sport e un cuțit cu două tăișuri? Uite numai la tinerii care își pierd zi de zi, ore întregi, în fața agenției „Pronosport”, făcînd între ei tot felul de prînsori, povestînd ce-au mai auzit c-a făcut și-a dres cutare sau cutare sportiv.

mihai stoian

REPORTAJ ANCHETA

După amiezile unui secretar

29 volume — În aproape cinci luni l — După cit se pare, își dedici tot timpul liber cititului, și mai cu seamă poeziei. — Și da, și nu. Am eu o teorie a mea, nu știu dacă-i justă. Cred în ea: nu există timp liber — timp liber. Pentru mine munca se con- tinuă și-n așa zisul timp liber: el- tesc, iau notițe, gîndesc, repet... Nu- mai cine separă total munca fizică de cea intelectuală, deosebește un timp de altul. Dacă tîniți însă să stergei tocmai această deosebire în- seamnă că tîniți spre complexitate: și muncitor, și actor, și student... Dar stai, nu-i atât de simplu. Pe de altă parte, avansează tehnica: speciali- zarea ta se adîncește dar se și în- gustează. Și-atunci? Rămii cu un pas înainte și cu un pas înapoi? Exis- tă o singură ieșire: multilateralita- tea: Faci adică bine, de toate: și

— Nu. Îmi place să rămîn, de multe ori, acasă. Stau tolnînt pe pat și citesc, ori îmi încep să sînt la teatru, pe scenă firește, nu în sală, și îmi imaginez fel de fel de scene din piese... Alteori însă, mă apucă așa un fel de nerăbdare, parcă aș vrea ca becul din tavan, de numai să se de lumină, să devină diatr-odată un reflector puternic, pe un platu de filmare, care să mă prindă în bătaia lui. Mă visez actor de film, în nici un caz în „Poveste sentimentală”, care cu mîna pălăv de loc, și în „Valeriu Duzicki” care m-a răstăcut pe deplin.

— Focul — pasiunea orelor li- bere? — De cînd mă știu. Am pus piciorul pe minge (tinge de cîrjă, bine-năstărită încă de cînd eram cotăle, pe mînașii lui pe-atunci Lotzoveni, și în gura tunelului (asta după ce îndepărtăm macile treburi de pe lângă casă și împrăveam lecțiile). Cînd am început la S.N.G. și am devenit juror, iar băteam mingea după ore și beci și după lucru. Acum sînt liber și stăru.

— Deci, nu chiar atât de unilate- rali Gășteși mult? — Clipește cu sinceritate.

— Am mai spus-o... Poate că m-am împart încă destul de bine timpul. Dar poate că-i și vina anora care uită citeodată că nu-i totu să realizeze scor, că sportivul trebuie să se simtă pe teren nu numai un pachet de mușchi în acțiune, ci un om întreg, care știe și să izbească o minge, și să citească o carte, și să asculte o muzică.

— Aiți te întințim în păreri cu strungarul care vrea să devină actor. — Poate... Doar așa-i și rostul sportului la noi, sport neprofesional.

— Nu socotești totuși că pasiunea asta pentru sport e un cuțit cu două tăișuri? Uite numai la tinerii care își pierd zi de zi, ore întregi, în fața agenției „Pronosport”, făcînd între ei tot felul de prînsori, povestînd ce-au mai auzit c-a făcut și-a dres cutare sau cutare sportiv.

TRATATUL DE SCULPTURA de Constantin Baraschi

Volumele tipărit în condiții excepționale constituie prima parte dintr-un ansamblu de patru volume cuprinzător al tuturor problemelor pe care le ridică arta sculpturii. Volumul apărut se referă la primele notiuni asupra sculpturii.

După considerațiile introductive în care autorul arată formele de expresie ale sculpturii și importanța acestor arte, sint descrise în amănunțime cu competența omului de specialitate, locul de muncă, atelierul, materialele și utilajul necesar realizării tehnice. Autorul trece apoi la descrierea corpului omesc, învățămînt de bază în arta sculpturii. Capitolul cuprinde notiuni precise de anatomie artistică, bogat ilustrate cu planșe colorate, explicative, în „hors-texte”. De asemenea, cuprinde descrierea deosebirilor morfologice teritoriale ale diferitelor rase umane, ale proporțiilor corpului omesc și ale expresiei acestuia. Se ajunge la studiul desenului, la cunoașterea unor indispensabile notiuni de perspectivă și la modelajul propriu-zis după metode experimentale de artist în decursul celor patruzeci de ani de activitate plastică.

Notiunile expuse se referă în special la realizarea portretului și a bustului în sculptură.

Volumul următor se va ocupa de istoricul nudului, armătura, scara de proporții, apoi de modelajul la diverse mărimi prin aprofundarea corpului omesc, după care se va trece la diferitele sisteme de mărit ocupându-se de asemenea într-un capitol aparte de gest, mișcare și atitudine compozițională.

În volumul III vor fi cuprinse notiunile despre schițe, machete, draperia și costumul, alegoria și simbolul, sculptura polihedrică, plastică mică, sculptura monumental-statură, și cea decorativă, arhitecturală precum și numismatică (moneda, medalia, placheta, insigna etc.).

O lacună în învățămîntul sculpturii este latura sculpturii animaliere pe care Constantin Baraschi își propune să o împlinească.

Revenind la partea tehnică, în realizarea unei statui este absolut necesară cunoașterea transparenței în material definitiv ca lemnul, piatra, metalul, marmura sau ceramica.

Prima parte a tratatului de sculptură se încheie cu capitolul referitor la molașul în ipsos al capului și al bustului.

În afara planșelor explicative care ilustrează diferitele capite tehnice și științifice, volumul cuprinde o bogată colecție de reproduceri după lucrările din arta sculpturii din toate timpurile, făcînd din acest tratat sursă de necesar studenților școlilor și institutelor de artă, arhitectură și sculptură de toate categoriile, un prețios album de artă pus la îndemîna amatorilor de frumos.

Trei obiecte mai importante s-ar putea aduce aceluiași primă editie: numărul insuficient de exemplare în care s-a tipărit — la ora actuală editia este aproape epuizată — lipsa în colecția de reproduceri a unui număr mai mare și mai variat de lucrări de sculptură contemporană și lipsa unui material bibliografic, căruia autorul îi amănunțit publicarea doar la sfîrșitul ciclului de volume.

De-a lungul timpului s-au scris relativ puține tratate despre tehnica artelor plastice și mai puțin despre tehnica sculpturii.

După cum se prezintă primul volum al tratatului de sculptură al maestrului Constantin Baraschi și enunțarea problemelor din volumele ce vor urma, nici unul din tratatele existente pînă astăzi nu va depăși amploarea și profunzimea de studii cuprinse în cele patru volume care vor constitui întregul ansamblu.

Constantin Baraschi merita toată grațitudinea de a fi contribuit prin această lucrare la transmiterea meșteșugului sculpturii într-o formă atât de izbită. Este locul, de asemenea, să felicităm chelidrele pe muncitorii din Întreprinderea poligrafică nr. 4 și Editura „Meridian” care n-au prețuit nici un efort pentru a da tratatului o înfățișare admirabilă.

Mac CONSTANTINESCU

ZOE BAICOLANU și DAN PAROESCU fragment de decorație interioară.

Dimineață de toamnă

Foto:
MARIANA ALEXANDRESCU

Premieră

„Corabia cu un singur pasager”

de DAN TĂRCHILĂ

(Teatrul Muncitoresc C.F.R.)

La premiera piesei de debut a lui Dan Tărchilă, „Marele fluxuri și adună apele”, ne îngrășoară puțințata substanței dramatice și, mai ales, lipsa axului menit să articuleze episoadele acțiunii cam difuze.

„Corabia cu un singur pasager” nu mai este o suită de momente epice nesudate din punct de vedere dramatic, ci, în sfîrșit, o piesă de teatru (desi, vom vedea, cuprinde elemente a cel puțin două piese diferite). Conflictul principal are în vedere, așa cum o indică și titlul cu intenții simbolice, apropierea de oameni a doctorului Andrei Jora, — un chirurg excepțional, dar multă vreme un insular egotist, — pasager unic al propriei corăbii — cum îl definește alt personaj. Acțiunea piesei urmărește procesele succesive care determină în conștiința eroului dislocări importante, cinstindu-se astfel drept proprietate rasională și așezarea pacienților săi, învingerea obstacolelor psihologice, incompatibilității cu normele societății profesionale dar și cu noile condiții sociale, cu morala comunistă. Assiduu, asadar, la un conflict etic, eroul își revizualizează în dezbaterile teatruale aceste probleme noi: valori morale în conștiința acestor intelectuali care și-au înscris în trecut, o dată cu experiența profesională, normele de conduită caracteristice unei ordini fundamentate pe exploatare.

Există concepții și mentalități care, aparent, nu prezintă o gravitate imediată, nu afectează, în esența lor, raporturile individului cu societatea. Doctorul Andrei Jora, bunăoară, consideră că un

Robert Losey, binecunoscutul regizor american, turnează actualmente în Anglia filmul „Galileo Galilei” după cunoscuta piesă a lui Brecht. În rolul principal, Burt Lancaster. Cunosător al literaturii sovietice și al culturii progresiste europene, om de teatru — și în această calitate mare amator al operelor lui Brecht — Losey a fost nevoit să părăsească nu de mult studiourile americane, în urma aplicării legii Mc Carthy. Printre cele mai cunoscute realizări ale sale se numără „Știința neîncredută”, „Ancheta inspectorului Drogan”, „Ancheta concretă”. Sînt filme cu o acțiune puternică, violente și deosebit de masive în primul său film continental „Eva” și simte influența neorealismului italian.

Roger Vadim, creatorul celebrilor scandaluri a citorora mari vedete jamaicane, franceze, și după în prezent cu transpuneră pe ecran a unui nou roman obscen „Camera obscură” de Vladimir Nabokov (el însuși autor de scandal) vedeta filmului va fi de astă dată un actor: Richard Burton.

Antonioni, creatorul filmelor „L'Adverto”, „La Notte”, „Eclipse” se pregătește pentru un film științifico-fantastic pe cîntă în cadrul Festivalului Internațional de Film de la Cannes.

Ultima simfonie a lui Dimitrie Șostakoviț este inspirată din lirica lui Eștuzenko. Marele compozitor pregătește de asemenea muzica pentru un film dedicat muzicului lui Karl Marx.

„Anul Gerhart Hauptmann” a prilejuit în Republica Democrată Germană, reluarea unui mare număr de piese ale acestui mare dramaturg.

Este vorba de aproximativ 25 noi puneri în scenă între care se află unele piese mai puțin cunoscute ca „Hamlet în Wittenberg” și „Herbert Engelmann”.

Requiemul „Intunecime” va fi prezentat la Teatrul National German din Weimar. Este vorba de un protest al autorului împotriva fascismului și antisemitismului. Piesa datează din anul 1934.

„Teătorii”, cea mai cunoscută operă hauptmanniană se va reprezenta la teatrul din Göttinge, singurul din lume care poartă numele dramaturgului.

Amplasarea a joi de ani de la nașterea marelui scriitor a dat astfel loc la o adevărată înfrînere între teatre și nu peste mult vor începe, la Berlin, la Rostock și la Drezda, festivitățile la care vor fi prezentate cele mai bune opere în scenă ale pieselor lui Hauptmann.

Una dintre cele mai interesante creații ale acestui an în domeniul filmului documentar și de știință popularizată este opera regizorului Mircea Popescu și a colaboratorului său Victor Popescu, dedicată monumentului natural de la Detunata.

Verba de filmarea unuia dintre cele mai stranie fenomene din țara noastră, un mîștu jamaic, din estuara de bazalt, o frumusețe aproape unică în lume (Sîncea asemănătoare unui pot fi văzute doar în Irlanda și în Statele Unite).

Filmul nu are mai mult de un act, comentariul nu cuprinde mai mult de două pagini și totuși, cu o mare economie de mijloace și cu imagini de o mare înălțime și profunzime, sare înălțimile istoria torziării acestui sîncec popular din erupțiile vulcanice pînă la originea de bazalt, cînd coloane întregi se prăbușesc cu un zgomot de tunet, de unde probabil și numele lui.

O mențiune specială merită muzica filmului (Radu Zamfirescu).

testura piesei sau i s-a părut, poate, prea fragilă această linie a conflictului și atunci a umplut fără discernămînt „golurile”, a m adăugat momente, unele cu totul exogene conflictului principal, altele îndeplinind o funcție de explicare, superficială, de unde și impresia că asistăm la cel puțin două piese diferite. Drama tinerilor medici Anton și Gina își justifică prezența numai în măsura în care contribuie să reliefeze caracterul personajului central, determinînd în conștiința acestuia o mișcare, o modificare de ordin dramatic. Dar prin extindere, cel de al doilea conflict capătă un caracter de sine stătător separîndu-se de blocul fundamental al problemelor piesei. Ce sens avea, de exemplu, apariția în scenă (cu totul penibilă) a pictorului Filip Conta, prezentat ca un rival al lui Anton Jora? Acel „dar te iubesc” pe care-l rostește pictorul, prezenta lui absolut lipsită de personalitate, fadă, digrațioasă, este mai mult decît inutilă: ea pune sub semnul îndoielii autenticitatea sentimentelor Ginei, pentru că e greu de crezut cum un asemenea om a fascinat-o. Filip nu rezistă nici celei mai sumare comparații cu Anton, chiar dacă această comparație ar fi făcută de o ființă foarte capricioasă, dar Gina este, cel puțin așa reiese din datele oferite de autor, o femeie echilibrată, destul de lucidă. Apoi excesul de coincidențe spectaculoase se împotrivesc și el autenticității și unității piesei. O fată, Nicoleta, lividă oricum întîmplător la spital, trezește în mintea lui Andrei Jora amintirea femeii pe care ar fi trebuit să ia în căsătorie; tatăl inginerului Petre Miner se dovedește a fi o legătură din ilegalitate a doctorului Jora, care nici măcar nu ține un lapidariu să provoace o despărțire definitivă, de data asta transferată în planul afectivității pateme între tată și fiu. Se dovedește însă falsitatea și inumanitatea atitudinii lui Jora, rîmînd ca, în urma acestor experiențe semnificative, să se producă apropierea simpatizantului pasager pe tîmni la care, se arată în piesă, îl atrăgea oamănul.

Fără îndoială, problema este interesantă și actuală, iar dezbaterile cadului cuprind multe adevăruri dramatice. Autorul a simțit însă, probabil, unele goluri în

ție sensibilă a autorului în direcția întelegerii și însușirii legilor literaturii destinate scenei.

★

Dintre cei mai activi regizori ai tinerii generații, Mihai Dimiu se află la a cincea premieră bucuresteană, rămînîndu-se în continuare prin grăia față de unitatea spectacolului, prin îndrumarea exemplară a interpreților și atenția deosebită acordată autenticității și simplității jocului actorilor. Deși pe scenă se petrec drame serioase, deși e vorba, în permanență, de viața în primejdie a unui om, Mihai Dimiu a conceput un spectacol luminos, optimist, netenunîndu-și mai niciodată în mod dilidant ascuțimea și gravitatea conflictelor. Actorii au fost angajați într-un joc sobru, profund, unul dintre ei eliberîndu-se de excesul de exteriorizare (gesturile sînt precise, însușește strîna replica, mișcarea e aștit trebuie), dar și de chinurile introspecțiilor crispate. Iulian Negulescu (Andrei Jora) are o distincție reșă, iar indiferența afișată îmbracă perfect frământările launtrice. Constantin Gheorghiu a intuit bine datele — din păcate, nesatisfăcătoare — ale doctorului Apostol și i-a oferit acea căldură umană pe care textul nu evidențiază. Rolul Ginei este interpretat cu sensibilitate de Maria Georgescu-Pătrăscu, minus dialogurile cu Filip, în mod fatal artificial. Paul Ioachim (Anton Jora) e convingător și Epsit de rigiditatea care aproape îl imobiliza în unele roluri anterioare. Corado Negreanu (Gheorghe Miner) e un tată îndurerat, dar unchi durerea pare studiată. Nici Mircea Crăciun, nici Sabina Făgărașanu (dublura sa) n-au izbucnit să-l scoată pe Filip din patididne. Primul chiar a accentuat-o, interpretîndu-și rolul pe un ton romantic, supra-afectat. Sau remarcat în roluri diferite, printro-o înțelegere deplină a ceea ce s-ar putea numi culoarea piesei: Onaia Dăncănuș (Bohnavul), Marga Anghelescu (Clara), Al. Azăbici (Dinu), Dana Comnea (Goca), Elisabeta Raicu (Nicoleta). Adevărată concepție registrată, scenografia semnată de Eugenia Băssa Crismaru. Este unul din cele mai reușite spectacole realizate în ultimul timp de Teatrul Muncitoresc C.F.R.

Dumitru SOLOMON

cronica dramatică

„OCEANUL” de ALEKSANDR STEIN (Teatrul Tineretului)

După ce a comentat dramatic „chestiunea personală” a inginerului Heibnikov și, printro-o întoarcere semnificativă în anii războiului, — a supus unui examen minuțios rezistența morali a pasagerilor „Hotelului Astoria” Aleksandr Stein trage concluzii și se ridică la generalizări, în ultima sa piesă „Oceanul”. Același în discuție probleme fundamentale ale omului comunist, în spiritul umanismului superior care caracterizează documentele Congresului al XXII-lea, „Oceanul” este astfel o piesă închinată dinamicii creatoare a constructorilor comunistului, și care din respect pentru această temă nu acceptă să simplifice lucrurile. Este vorba din nou despre fericirea omului, dar de data aceasta în spiritul celui mai înalt cod moral. Perspectiva profund umanistă care caracterizează comunismul nu permite escamotarea contradicțiilor vieții, dar e cercetată în lumina invincibilității noului. Trei

tineri chipși și capabili au terminat în aceiași timp școala ofițerilor de marină. Au trecut numai șase ani și, iată, unul a devenit comandant preșent, al doilea se află prada dezorientării, în vreme ce ultimul își contemplantă timpuriu ratate. De ce s-au petrecut astfel lucrurile? Apăsca asupra acestei întrebări, Stein observă cum problema se diversifică. Platonov, comandantul strălucit, nu este încă un om fericit. Inconsecventul Ceasovnikov începe să priceapă — totuși — marea însemnătate a încrederei în oameni. Individul Kurlin își trădează prietenii cu acoperire formală. Anecica, soția lui Platonov, ajunge la concluzia că puritatea morală nu se împacă, în comunism, cu simplitatea intelectuală. Tuman, secundul de pe vasul „Vzvolnovsani” se întreabă de ce nu e iubit de ostași și se întrebă dacă e de răspunsul la această întrebare depinde sensul vieții sale. Mașa încearcă să îndrepte

și prilejuește omul după țărnia sa morală în luptă. Simbolul „Oceanului” e foarte clar. Cînd Platoșca declară că „moralul echipajului” permite „înfruntarea tălmunului” el se referă la înălțimea sufletească a omului adevărat, care disprețuind „caldurica” luptă fără încetare pentru înaintarea victorioasă a ideilor comunistului.

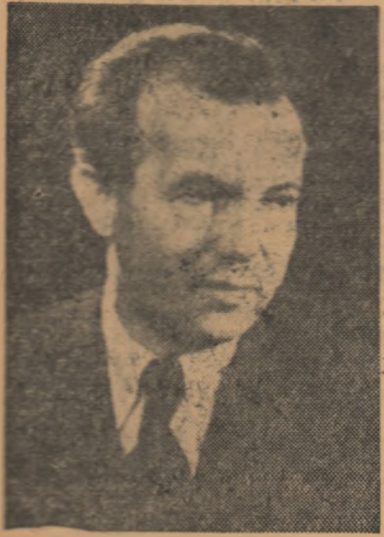
Autorul face o minuțioasă selecție a elementelor ce compun datele personale ale fiecărui personaj, dar nu și condamnă eroii la liniaritate sub pretextul funcției lor simbolice. Dintre personajele episodice citeva sînt tratate grabit (Mașa, Tuman), altele însă închid în citeva trăsături un conflict intim abia sugerat, ca în cazul neterfelicitului Svetilniț sau al singuraticului Ceasovnikov-tatăl. Construcția piesei în tablouri variate și adeseori contrastante nu este pe deplin izbită. Asperități ale fluxului acțiunii se ivesc în multe rînduri, mai cu seamă în ultimul act. Abrupt caracterologic este și evoluția lui Ceasovnikov a cărei însă-nătoșire morală se produce prea brusc. Autorul a utilizat procedee dramaturgice variate, cu rezultate meritorii. Am subliniat, între altele, strălucirea monologului interior care se dovedește încă o dată capabil să slujească analizei psihologice realiste.

Ridicînd dialogul dramatic la nivelul discuțiilor de principiu, noua piesă a lui Aleksandr Stein evită — în general cu succes — melodramaticul, dar acceptă însoțirea unui contur liric. Poezia izvoare din accentul eroic dovedit de lupta lui Platonov și a tovarășilor săi împotriva spiritului mic-burghez de deghizant. Tăria morală care caracterizează atitudinea unor asemenea neobștici soldați ai Revoluției cheamă după sine accente artistice puțin cunoscute în realitate strict cotidiană. Iată de ce „Oceanul” capătă înfățișare romantică, subliniată din plin în spectacolul de la Teatrul Tineretului. Regia (D. D. Neleanu) a condus întregia interpretare și a dirijuit mișcarea scenică tocmai în vederea sublinierii potențialului poetic al textului. S-a acordat, bineînțeles, o extre-

V. MINDRA

Cu MIHAI BENIUC despre:

Activitatea
COMES
Relațiile
culturale
romino-
italiene

Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor, s-a întors recent dintr-o călătorie în Italia, unde a participat la ședința Comitetului de conducere COMES care a avut loc între 1 și 3 noiembrie. În dorința de a informa cititorii asupra problemelor dezbătute la această ședință ca și asupra problemelor legate de necesitatea stringerii relațiilor de colaborare dintre scriitorii europeni, ne-am adresat tovarășului Beniuc, cu rugămintea de a împărtăși unele impresii din vizita făcută în Italia.

— Cunoaștem rolul pe care Comunitatea Europeană a Scriitorilor îl joacă în cunoașterea și stringerea legăturilor dintre scriitorii europeni și acțiunile întreprinse până acum în această direcție. Ultima ședință a Comitetului de conducere a COMES a luat probabil noi măsuri, noi inițiative, pentru lărgirea cîmpului său de activitate. Care a fost principalul obiectiv al ultimei ședințe la care ați participat?

— Comunitatea Europeană a Scriitorilor, care numără peste 1200 de membri, dintre cei mai reprezentativi națiuni ale scriiturii și este recunoscută de UNESCO, caută tot mai mult să aducă în discuție probleme ale literaturii de interes general, care să contribuie și la o mai bună cunoaștere între scriitori, dar și la întărirea legăturilor de prietenie între popoare în spiritul conviețuirii pașnice, prin promovarea a tot ceea ce este valoros în creația literară. După Congresul de la Florența din primăvara acestui an, unde s-a discutat raportul dintre literatură, cinematografie și radioteleviziune, s-a luat hotărârea ca proximalul congres care va avea loc în 1963 la Varșovia și va continua la Leningrad, să aibă următoarea temă: „Literaturile europene începînd din 1945 și conștiința omului de azi”. Cred că însăși această enunțare a titlului învederează dorința conducerii Comunității de a supune unei ample discuții rolul pe care-l are și trebuie să-l aibă literatura în formarea conștiinței oamenilor de azi.

Cu satisfacție au acceptat membrii Comitetului propunerea președintelui COMES, Giuseppe Ungaretti, de a se trimite o scrisoare filozofului Bertrand Russell felicitîndu-l pentru intervenția promptă a acestuia pe lângă Nichita Sergheevici Hrușciov și John Kennedy, invitîndu-l să acționeze în vederea salvării păcii, cu prilejul blocadei instituite de americani împotriva Cuba.

De asemenea a făcut o puternică impresie stirea pe care ne-a adus-o Giancarlo Vigorelli că cunoscutul scriitor și dramaturg german, Max Frisch, care trăiește la Roma, luînd un premiu literar echivalent cu un milion de lire italiene, de la revista „Die Welt”, îl pune în întregime la dispoziția scriitorilor spanioli, definiți de Franco, și familiilor acestora. Max Frisch a scris una din cele mai remarcabile lucrări dramatice antifasciste, jucată pe scene mondiale, „Andora”. În cinstea lui Comitetul COMES a dat o masă, la care au participat cei mai de seamă scriitori, artiști și regizori italieni.

— În afară de contactele avute cu participanții la ședința COMES, ați stabilit probabil și alte contacte cu reprezentanți ai lumii literare italiene?

— Da, căci Italia este o țară prielnică stabilirii de relații culturale. La Milano de exemplu am participat la o manifestație de poezie rominească organizată de Asociația de prietenie italo-romină și de centrul de activitate și documentare de poezie contemporană, unde a vorbit traducătorul antologiei de poezie romină Mario de Micheli și o bună prietenă a țării noastre Mara Vitala, insuficientărea acestui centru de poezie. În ce privește antologia, care a fost bine primită, e de mult epuizată și sint convins că publicul italian ar accepta cu mulțumire o nouă ediție. Intre timp vor mai apărea culegeri de versuri de Maria Bănuș și Eugen Jebeleanu. A apărut una din lirica lui Tudor Arghezi, iar, cum se știe Salvatore Quasimodo pregătește o culegere mai mare din poeziile marelui nostru poet. Tot la Milano am aflat că vor mai apărea „Cartea cu jucării” a lui Tudor Arghezi, „Răscoala” lui Liviu Rebreanu, și „Dulăii” lui Zaharia Stancu. Marea dicționar al autorilor scos de Bompiani va tipări în curînd un supliment cuprinzînd numeroși autori romîni, în urma propunerilor făcute de Uniunea Scriitorilor.

Relațiile de prietenie cu scriitorii italieni ca Ungaretti, care împlinește 75 de ani în 1963 și care desigur se va bucura și la noi de convenita cinstită, așa cum au fost cinstiți la Roma Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, continuînd apoi cu Salvatore Quasimodo, Vigorelli, Palumbo, De Micheli, Guarnieri și alții fac posibilă o tot mai rodnică colaborare pe tărîm literar între Italia și România și, desigur, ea se va intensifica mereu.

Traducerile de opere literare sînt crengile cu poame coapte ce te bucură cînd se apleacă din grădina vecină peste gardul tău. Cu scriitorii italieni mai avem și vecinătatea de limbă, pe lângă dorința ce ne însușește și pe unii și pe alții de-a contribui la formarea conștiinței omului de azi, făcîndu-l să tubească viața și să urască nedreptatea și războaiele.

REPORTER

Caricaturiştiții lumii

Strauss și revista „Der Spiegel”

Desen de V. WEISSKOPF

IVAN MESTROVIC
L.N. Tereș

Popas iugoslav

SPLIT 27 iunie 1962. Schimbare bruscă de peisaj de la noaptea multicoloră a Belgradului, la priveliștei dalmatice de piatră pustie și seacă. Stîncile printru care șerpun deodată cu trenul nostru, dogoresc, incinse de soarele amiezii. Ierburile, uscate. Frunza copacilor prubeți, răscuțată. Cer albastru, albastru intens cu dîra unor fumuri de nori destrămați în depărtări.

Urcăm și ne strecurăm printru munții de câteva ore. Munții nu sînt prea înalți, și nici prăpăstiiile nu par prea adînci. În schimb locurile pe care le cuprind ochii amintesc de călătoriile fantastice citite în copilărie. Ai crede că totul e pustiu, că nu-s oameni și nici case, că nu e viață, că totul e piatră seacă. Pămîntul e puțin, câteva petece îngrădite cu ziduri scunde de bolovani grămădiți cu să-nu-l ia apele ploilor, rare și ele. O palmă e cu grîu, o fărîmă parcă-i cu legume, alt ochi de pămînt poate că ascunde cartofi — totul atîi de puțin, atîi de chinuți, atîi de dur! Izvoare nu sînt, fîntîni niciuna... Un tînar, vorbind franțuzește, ne oferă în compartiment băuturi răcoitoare, servite elegant pe o tavă de aramă. Vream să golim tocmă paharele reci, cînd trenul a încetinit pe o rîspîntie de piscină. Ne mutăm la celelalte ferestre: îngustată, terasamentul cerea prudență.

— Apa e rară pe aici. Se aduce tocmă din vale, de la vreo șapte kilometri, ne-a completat imaginea însoțitorul nostru așezîndu-și paharul nebătut pe masă...

Coborînd o pantă repede, trenul ne scoate din munții și ne duce înaltele orașului și la largul albastru peisaj al Mării Adriatice. Abia acum înțelegem nuanțele diamantine ale cerului văzute cu câteva ore mai înainte: marea se reflectă în cer și cerul în mare.

Splitul e vechiul așezămînt Spalato pe care civilizația romană încercase să-l domine — din imperiul sfîrșinat nu a rămas decît palatul lui Dioclețian, îngropat pe jumătate pînă mai anii trecuți, cu toate că este infipt în înima orașului. Arhitectura dreaptă, în muchii și ziduri groase, cu firide, goluri subterane cîndva pline cu merinde împărătești; șas etajat și locuit de chipurile blajine ale oamenilor legănați de valuri cînd pornesc la pescuit și de frunzele de palmier cînd ies la geam.

Am poposit la un hotel de tranzit turistic cîndva mai cochecet, azi parcă mai frîmîntat. O parte a restaurantului dădea afară, spre piață, cu umbrelile vîrgate peste mesele de tablă. De aici, ca o curte ori ca o splendidă și adîncă estradă urcătă pe câteva trepte, un mare spațiu patulater de piatră lustruită susținea pe trei lacuri clădirea imensă, cu un etaj și coloane drepte, vopsită în roșu — un roșu acăju pe care ploaia, vîntul și soarele au îmbogățit-o în nuanțe. Cbenare albe la ferestri. De pe undeva venea un cîntec de chitară. Cine cînta? Nu știu! Fremăta marea și pasul șters al oamenilor grăbiți mi-a rămas în urechi. Se jucau doi copii de-a prinselea printru mese și printru scaune: risul lor îl aud și acum, ecou gingaș al marilor depărtați cucerite.

— Se știe, mi-a șoptit amabil ghidul, că în Split sînt oamenii cei mai interesați din toată Iugoslavia, iar femeile sînt cele mai frumoase...

L-am crezut. La Dubrovnik și la Sarajevo, alte glasuri mi-au șoptit: la noi sînt femeile cele mai frumoase și bărbații cei mai sprinteni. Cred că toți au avut dreptate!

O altă stradă suie spre colina unde palmierii se amestecă cuod cu știuții arbori europeni și cu brazi, păstrînd pe mîna stîngă splendidoa priveliște scintiletoare albastră. Automobilele se opresc în dreptul unei porți masive — o poartă mare, deschisă greu, din pragul căreia urcăm înăuntru cîteva zeci de trepte înguste. Un peisaj de granit, urcător în trepte, aspru și totuși care te cheamă să le urci: e drumul spre casa-muzeu a lui Mestrovic.

Sus, o casă largă, cu o prispă mare sub un șir vertical de coloane albe, împrejmuată de grădina, cu brazi, cu tufe pitice, cu statul printru tufe și cărări. Te uiți din prispă casei peste mare, pînă în cele mai adînci depărtați care cheamă, care răzvrătesc și care te domină. Aici a trăit Mestrovic. Aici a cîopîit piatra și lemnul. Pe aici au trecut pașii lui — cum să nu te infiori cînd urci și cînd cobori aceleași trepte? În casă, în camere largi, statul uriaș și mici. Cîteva desene și picturi de studiu. Încăperea lui de lucru, fotoliul și masa lui sînt imense.

Chipul de femeie al sculpturii o mama lui, țărancă — ea e pretutîndeni prezentă în casă, cu toate că ea n-ar fi călcat vreodată pe aici, prin casa fiului ei obișnuit să pască oile și caprele în munți.

Mestrovici nu e numai un nume: e o permanentă realitate vie, puternică, durabilă. Mestrovici e monumentalitate. Mestrovici e mare, e dur, e unic. Pentru artă, Mestrovici e și un simbol... Văzîndu-l pe Mestrovici, ne gîndim la Brîncuși și ne simțim apropiați...

Într-un voiaj, dusmanul permanent al vizitatorului e eozonometrul, de mîna sau de buzunar, care nu-ți dă suficient răgaz să cauți să cercetezi și să vezi. El ne rupe vîsul și ne conduce mai departe: parcurgem în fugă ruinele orașului vechi, trecem prin porțile de altă dată pe unde intrau triumfătorii învingătorii, ne oprim la cîte o rîspîntie, mai stăm pe cite o piatră, ne mai gîndim...

Ne pare rău că n-am avut măcar un film color ca să păstrăm imaginile mai intacte, o paletă cu vopsele și măcar o pinză de pictură. Singură în stare să coloreze ceva, a fost penița condeiului de scris, spre deziluzia permanentă că o călimară nu are decît cernață neagră!

Baruju T. ARGHEZI

VASKO POPA

În zîmbet

La colțul buzelor
Raza de aur s-a ivit

Sînt unde care dormitează
În tufele de flăcări

S-a ghemuit și depărtarea
Cu ochii ei albaștri

Amiaza calmă crește și se coace
În sinul miezului de noapte

Fulgere pașnice foșnesc
Pe firele tăcerii

In romînește de G. N.

Bejenii*)

* Au izgonit din case
zilele-n pielea goală

Fără ferestre, fără uși
sub streșina spaimei
își vor afla odăpost

Urmele lor încă vii
risipite-n odăi
plîng
la căpătîiul luminii rînîte.

Drumuri înnebunite
își poartă-n spinare trunchiurile înstingerate

Sub vetre, sub leagăne
pe fruntea cerului natal
amenință nori eterni
un blestem de-aramă.

Palori îngrozite
plete în flăcări
îmbrățișează pustiile praguri.

In romînește de VERONICA PORUMBACU

*) Din ciclul „Țara răsculată”

Postumele lui GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA

Literatura italiană contemporană a înregistrat în ultimele decenii numeroase tendințe inovatoare, venite din partea unor scriitori de seamă care nu îmbogățit peisajul literar al vremii noastre cu opere de o remarcabilă valoare artistică.

De la Moravia, Vittorini, Pavese și Coctoli, pînă la D. Buzzati, Ignazio Silone și Curzio Malaparte, cititorul are prilejul să înregistreze o bogată galerie de scriitori a căror formație literară diferită și aspirație generală spre modernitate nu a dus la ruperea lor de tradițiile literaturii realiste.

Dar cu toate acestea, apariția unui nou scriitor de prestigiu în viața literară a Italiei realizată doar cu o jumătate de deceniu în urmă, a constituit pentru cei mai mulți cititori și critici o plăcută surpriză, opera lui Giuseppe Tomasi Di Lampedusa (1896—1957) constituind pînă astăzi obiectul unor entuziaste discuții.

Apariția romanului *Pardosul* (1950), urmată cîțiva ani mai tîrziu de publicarea unui alt volum de opere postume, dintre care amintim *Flăcările și legea*, *Profesorul și sirena* și *fermețele* fragmente autobiografice *Locurile primei mele copilării*, l-au asigurat scriitorului italian o rapidă și largă glorie postumă. *Pardosul* fiind tradus pînă astăzi în peste 30 de limbi

unele ediții atingînd tiraje de cite 200.000 de exemplare.

Cum se explică debutul atît de tîrziu al acestui autor, ale cărui stîrnitoare preocupări pentru heraldică și arta cizelării cuvîntului, ni-l amintesc pe prozatorul nostru Matei Caragiale?

Citînd viața lui Henry Brulard de Stendhal, scriitorul nota în iunie 1955 („Locurile primei mele copilării”) că este datorica fiecărui om de cultură să-și consemneze impresiile și amintirile, indiferent dacă aceasta va duce la realizarea unei capodopere de valoare celor lăsați de Rousseau, Stendhal și Proust sau vor fi simple memorii cu caracter informativ.

Porînd de la convingeri mai vechi de această natură, eruditul scriitor care-și delectase copilăria cu *Victorille* și *eucerile* lui Napoleon, Regina *Carabillor* de Solgari, *Corsarul negru* și *palavrele* de Carmaux și care elaborase la bătrînețe studii sistematice despre Stendhal, Merimée și Flaubert, trece la realizarea planului din tinerețe în legătură cu elaborarea unui roman istoric despre Sicilia și epoca în care a debarcat Garibaldi la Masala.

Pardosul nu este tipul romanului care să exceleze prin aglomerarea de fapte epice. Viața crepusculară a lui Fabrizio Salina, începînd cu vizita la

rege și moartea olimpiacă și lucidă în hotelul Trinacria, micile aventuri amoroase ale lui Tancred Falconeri, conjugate cu faptele sale de vitejie, soldatii debarcați în Sicilia pentru instaurarea democrației burgheze, măruntele necazuri amoroase ale Angelellii Sedara și erotic-religioase ale Concettii, constituie suportul operului epic al acestui roman. Unversul de reconstituire a trecutului pe baza fluxului capricios al amintirii, romanul *Pardosul*, plin de implicații lirice, soliloacii fermecătoare și profunde, excelente descrieri de interioare, detalii arhitecturale și peisaje nichiodată obositoare din cauza integrării lor iscusite în contextul povestirii, este de fapt cea mai de seamă creație a lui Lampedusa.

Dar ceea ce dă pregnanță viziunii realiste în acest roman este maniera lucidă cu care scriitorul, sensibil la nou, înregistrează schimbul de locuri pe arena istoriei în Italia, felul în care burghezia venală și dirză se instalează pe pozițiile aristocrației blazate și muribunde. Portretele nobile îmbogățite ca Ciccio Ferrara, Russo și Calogera Sedara sînt remarcabile. Ele amintesc maniera discretă în care Marcel Proust arăta cum burghezi au jucat în Franța fortașii ușile aristocrațiilor înepeniți între blazoane, pen-

tru a ajunge în vârful piramidei sociale. Monologul interior al prințului Salina provocat de generozitatea prietenului său recent îmbogățit, Russo, este în acest sens de o rară forță de sugesție: „Am înțeles, spune prietelui, că voi nu vreți să ne distrugeți pe noi, părinții voștri, ci doar să ne luați locul cu dulceață și bunăvoință, la rigoare umplîndu-ne buzunarele cu citeva milioane de ducăți”.

Luciditatea cu care prințul Salina sesizează legile neiertătoare ale istoriei nu-l duce pe scriitorul aristocrat spre concluzii pesimiste așa cum se întîmplă cu Ulrich, de pildă omul fără calități din romanul lui Robert Musil pentru care unica salvare dintr-o viașară fără sens este refugiu în sexualitate.

Valoarea artistică deosebită a *Pardosului* scris între 1955—1956, nu a putut fi egalată de celelalte scrieri ale prozatorului bolnav, în scurtul răstimp de viață ce-i mai rămăsese. De altfel aceasta nici nu este cauza principală. Lampedusa fiind, așa cum s-a mai spus pe bună dreptate, autorul unei singure capodopere.

Povestirea *Dimineața unui arendaș*, relatează Giorgio Bassani, era un fel de concluzie a *Pardosului* și uvertură a unui nou roman în care pe primul plan ar fi apărut îmbogății clasei în plină ascensiune.

Ultimele scrieri publicate nu au însă numai o valoare documentară. Fragmentul autobiografic *Locurile primei mele copilării* nu relevă numai profilul moral al unui mare și erudit scriitor, el ne pună din nou în fața unei opere de înaltă ținută estetică în care arta de a evoca o lume dispărută, cu ajutorul rememorațiilor de întîmplări îndepărtate și a descrierii de interioare și detalii arhitecturale, atinge culmi puțin cunoscute și indică posibilități de care a dispus doar marii maeștri ai prozei.

Între operele antologice ale literaturii contemporane poate figura de asemenea povestirea *Profesorul și sirena*. Portretul eruditului elenist Rosario la Ciura, refacerea halucinantă a universului antic grec în care mitologica sirenă se materializează undeva pe marea albastră, între stînci, în fața studentului obsedat de spiritualul lumii vechi grecești, constituie pagini de autentică artă.

Cititorul care a parcurs opera scriitorului italian, rămîne cu impresia călătoră a trecerii printr-un univers de viață vrăjît, sugerată de acest uliutor magician al cuvîntului ale cărui scrieri, deși puține la număr, l-au certificat dreptul la universalitate.

Romul MUNTEANU